

Fotograf kmene českých indiánů

10.4.2009 Týden str. 68 Kultura

Jirí Peňás

Fotograf JAROSLAV KUKAL byl muž s největším plnovousem v prostoru stredoevropského disentu. Dokonce i Poláci uznávali, že na tyhle vousy nemají.

V pražské Galerii Montmartre v Řetězové ulici je od konce března k vidění výstava několika desítek Kukalových fotografií. Uspořádala ji Knihovna Václava Havla, instituce, která po letech poněkud váhavých nabírá zajímavý směr. Její ředitel a ideový kormidelník Martin C. Putna totiž dobře ví o širším a ne zcela známém kontextu „havlovského mýtu“, ve kterém má zvláštní postavení underground, jeho různé projevy hudební, literární, přátelské i hospodské. V lednu otevíral výstavu s poetickým názvem Měli jsem underground a máme prd, jež hravou formou ukázala, jakému zájmu se Havel těšil coby postava básníků příslušného podzemního okruhu (Ivan M. Jirous, Egon Bondy, Fanda Pánek...).

Totem a vousy

Výstava fotografií Jaroslava Kukala je ze stejného kadlubu: zachycuje při různých příležitostech, často slavnostních, tváře příslušníků stejného kmene, jenž by mohl být v nadsázce nazván kmenem indiánským, neboť měl své náčelníky (divokého Magora a uvážlivého pana Václava), své squaw (různé ty dlouhovlasé ženy ozdobené ručně vyráběnou bižuterií) a byl pronásledován bledými tvářemi, estébáckými skunky i proradnými Siouxy.

Kukal byl v civilním zaměstnání elektromontérem a specialistou na výškové práce, na „válečné stezce“ pak fotografem undergroundu. Patřil také mezi čtrnáct osob, které byly zatčeny a obžalovány ve známé režimní akci proti neslušně mluvícím vlasáčům na konci roku 1976, což pak vedlo k historickému sblížení do té doby spíše izolovaných odbojných skupinek. V ní měla roli totemového symbolu Charta 77, ke které se zavázalo tvrdší jádro kmene a jejíž signování znamenalo něco podobného jako iniciační zkouška odvahy pro indiána, který příslušnost k ní nosil pak jako rituální zářez na paži.

V osmdesátých letech, kdy přes všechny represe už underground netvořil jen úzkou skupinu „vyvolených pronásledovaných“ jako o deset let dříve, ale už pronikal do dříve stranou se držících prostředí a přetvářel se ve specifickou formu české opozice, byl Kukal pravidelně u všeho, co bylo hodno zaznamenání. Okamžitě byl identifikovatelný podle oněch vousů, jež mu splývaly až k břichu. Celá jeho permoníkovská postava jako by byla stále v jakémsi veselém, družném rozjaření, jeho chechtot míval ďábelský zvuk a vůbec z něho čišela dobrá nálada. Alespoň tak si ho pamatují účastníci rockových koncertů především v pražském klubu Na Chmelnici z konce 80. let. A tak na něj vzpomíná Václav Havel: jako na „veselého bracha, s nímž bylo vždycky dobře a veselo“.

Tváře kmene

V Galerii Montmartre visí fotografie, které Kukal pořídil především mezi svými přáteli. Vidíme ty typické výjevy ze života „androše“ – diváky na koncertě „Plastiků“ či „Dégéček“, zahlédneme tam třeba o třicet let mladšího Jiřího Dienstbiera vedle Jaroslava Šabaty a Dany Němcové na Havlově Hrádečku, na jehož stodole by měla být připevněna pamětní deska připomínající zásluhy o bigbít. Vidíme uhrančivý portrét Mejly Hlavsy z poloviny 80. let, kdy mu už přece jen řídla indiánská hřívá, kterou si svazoval koženou páskou, což po něm teď napodobují fotbalisté. Vidíme pěkný portrét sochaře Karla Nepraše coby cikánského houslisty, jemuž kdosi z vděčnosti připlácl na čelo papírovou desetikorunu; též básníka Petra Placáka ve věku skoro ještě dětském, jak se zaujatě účastní zkoušky mezi zkušenějšími členy Plastic People.

Historicky jsou zajímavé tři fotografie velkých amerických spisovatelů, Johna Updikea, Williama Styrona a Kurta Vonneguta, kteří se v polovině osmdesátých let objevili v Praze, což byla mimořádná událost nejen pro nás, ale i pro ně. Známý knihkupec Petr Koháček tehdy zorganizoval autogramiády v Knihkupectví bratří Čapků na náměstí I. P. Pavlova; to je už také historie, neboť brzy po listopadu 1989 byl možná nejznámější knižní obchod zrušen. V listopadu 1989 se Kukal vyskytoval snad na všech místech, kde se právě něco dělo. Už předtím spolupracoval se samizdatovými Lidovými novinami, jakmile začaly vycházet oficiálně, stal se jedním ze dvou fotoredaktorů. Byl u toho,

když se na Hradě objevil Frank Zappa, jehož pěkný portrét s nezbytnou cigaretou (vůbec se tehdy strašně kouřilo) je na výstavě.

Při cestě na festival undergroundových filmů v Nancy zahynul 14. března 1990 u obce Connantre poté, co do jejich auta plnou rychlostí vrazil opilý řidič.